
Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim – Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri¹

Fisun GÜNGÖR², E. Aysın ŞENEL³

Geliş Tarihi: 19.03.2018

Kabul Tarihi: 14.07.2018

Araştırma Makalesi

Öz

Bu araştırmanın amacı, Eskişehir ili ilkokullarında öğrenim gören yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunları ve sorunlara yönelik çözüm önerilerini öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda ortaya koymaktır. Nitel bir araştırma olan çalışmadaki veriler, Eskişehir il merkezinde bulunan sekiz ilköğretim okulunda toplam yirmi bir sınıf öğretmeni ve yirmi dört yabancı uyruklu öğrenci ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma verileri, içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen veriler sonucunda yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretimlerinde yaşadıkları sorunlar ana temasında, “Dil ve kültür farklılığı”, “Temel dil becerileri”, “Anlama”, “İfade etme ve yorum yapma”, “Programın gerisinde kalma” ve “Akademik başarısızlık” alt temaları belirlenmiştir. Elde edilen verilerden hareketle öğrencilerin, öğretmenini, arkadaşlarını ve çevresindekileri anlamadıkları, iletişim kuramadıkları, kendi duygu ve düşüncelerini ifade edemedikleri ve derslere katılmadıkları, bu bağlamda akranlarına nazaran daha düşük bir akademik başarıya sahip oldukları ya da çoğunlukla öğrencilerin başarısız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretiminde yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik ortaya konan öneriler, “Öğrencilere”, “Öğretmenlere ve Okullara”, “Ailelere” ve “MEB’e ve devlete” yönelik öneriler olmak üzere dört alt tema altında toplanmış ve bu alt temaların oluşturduğu temalar ayrıntılı biçimde açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Dil, yabancı uyruklu öğrenciler, eğitim-öğretim süreci, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimlerinde yaşanan sorunlar

---

¹ Bu makale 2015 yılında kabul edilen aynı isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir ve 14. USOS Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Anadolu Üniversitesi, e-mail: fisungungor@anadolu.edu.tr

³ Anadolu Üniversitesi, e-mail: easenel@anadolu.edu.tr

Teachers and Students Views in Problems of the Foreign Primary School Students In Education Process Encountered

---

Submitted by 19.03.2018

Accepted by 14.07.2018

Research Paper

Abstract

The aim of this research is to examine the problems of the foreign primary school students in the education process in Eskişehir and the solutions to these problems with the views of teachers and students. The data of this research, which is a qualitative study, was gathered through student-teacher personal data forms and student- teacher semi-structured interviews. The data as the part of the interviews was conducted in eight primary schools, twenty one primary school teachers and twenty four foreign primary students which are in the Eskişehir city center. Content analysis was used to analyze the data gathered in the study. Within the scope of the obtained data, it was determined that the main-theme educational problems of the foreign students encountered "Language and cultural differences", "Basic language skills", "Understanding," "Expression and comment", "Lagging behind the program" and "Academic failure" sub-themes. According to the data of this research, students unable to understand their teacher and friends, unable to contacting with people, unable to expressing their feelings and opinions and unable to attending to courses and this context student have a lower academic achievement or mostly they failed. The Solutions proposal to the problems of the foreign students in education encountered, "To Students", "To teachers and the schools", "To Families" and "To Ministry of Education and the government" for advice collected under four sub-themes and the themes of these sub-temes were described in detail.

Keywords: Language, foreign students, education process, education problems of the foreign students

Giriş

Günümüz koşulları ve küreselleşme gibi etkenler, ulusların birbirleriyle olan etkileşimini arttırmış; bununla birlikte Türkiye'nin gelişen ve zenginleşen bir ülke olması, pek çok ülkeye göre olumlu bir ortam olması nedeniyle, ülkesinde olumsuz koşullarda yaşamaya güç olan pek çok ulustan, etnik ve dinden insanın ülkemize çeşitli nedenlerle göç etmesine neden olmuştur (Başak, 2011). Tarih boyunca, birey ve toplum arasında sürekli bir etkileşim söz konusu olmuştur. Günümüzde ise küreselleşmeyle birlikte sosyal ve kültürel iletişim bağlantıları üst seviyede bir yoğunluk kazanmıştır. Bu da birçok alanda hem homojenleşmenin oluşmasını hem de heterojenliklerin çoğalmasını beraberinde getirmiştir (Çalık ve Sezgin, 2005).

Türk eğitim sisteminde yabancı uyruklu öğrencilerin her geçen gün artan bir şekilde eğitim-öğretime dâhil olmaları ile yabancı uyruklu öğrenci gerçeği eğitimde de kendini göstermeye başlamış, kültürler arası iletişim ve etkileşim bu doğrultuda kaçınılmaz olmuştur. Eğitim, kültürlerin korunması ve geliştirilmesinde kullanılabilecek en önemli araç olmasının yanı sıra, bütün ülkeler eğitim yoluyla kültürel değerlerini, milli kimliklerini yeni nesillere aktarmaktadır. Eğitimin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi, öncelikle bireye kazandırılacak davranışların analiz edilip, istendik davranışların kazandırılmasına bağlıdır. Dolayısıyla uygun eğitim ortamının düzenlenmesi, öğrenciye davranış değişikliğini gerçekleştirmede düzenli rehberlik yapılması, hedeflenen davranışların hangi ölçüde gerçekleştiğinin sistematik ve güvenilir bir biçimde kontrol edilmesi gerekmektedir (Uyar, 2007).

Yabancı uyruklu çocukların Türkiye'de bulunma ve eğitim görme amaçları farklılık göstermektedir. Öğrencilerin Türkiye'de eğitime başlamaları, kendi seçimleri olabileceği gibi, çoğunlukla gelişleri zorunlu bir nedenden kaynaklanmaktadır. Çeşitli ülkelere kabul edilene kadar bir basamak ya da bir istasyon gibi görülen Türkiye'de bulunan öğrenciler, herhangi bir gelecek ve eğitim planı olmadan ülkemizdeki okullara kabul edilmektedir. Geldikleri

ülkelerden farklı bir eğitim sistemiyle karşılaşan yabancı uyruklu öğrenciler, yaşlarına göre doğrudan sınıflara alınmakta, bu yüzden de başta öğretmenleri olmak üzere, sınıf arkadaşlarıyla, yakın çevrelerinde yaşayan kişilerle iletişimde yetersiz kaldıkları bir ara dönem geçirmektedir. Çoğunluğu hiç Türkçe bilmeyen bu öğrencilerin ara dönem ve ara sınıflarda, Türkçe dil düzeylerine bakılmadan denklik verilmesi ise başta öğretmen olmak üzere, Türk öğrenciler, yabancı uyruklu veliler, MEB ve devlet politikası açısından pek çok soruna neden olmaktadır. Bu süreçte en çok mağdur olanlar ise şüphesiz yabancı uyruklu öğrenciler olmaktadır.

Yabancı uyruklu öğrencilerin Türk okullarında eğitim görebilmeleri için ihtiyaca yönelik program ve ders materyali bulunmayan Türk Eğitim sisteminde, bu konuda sorunların yaşanması kaçınılmazdır. Nitekim Türkçe öğretimi programlarının yabancı öğrencilerin ana diline, yaşına, eğitim düzeyine ve kültürüne göre hazırlanmaması, yaşanan sorunlardan en önemlileridir. Bunun yanı sıra, kullanılan yöntem ve materyallerin öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermemesi ve pek çok eksikliklerinin bulunması da önemli bir sorun kaynağı durumunda bulunmaktadır (Er, Biçer ve Bozkırlı, 2012; Polat, 2012). Eğitim sistemimizin Türkiye’de eğitim gören yabancı öğrencilere yönelik bir eğitim politikası geliştirmede nitelik ve nicelik yönünden yetersiz olduğu, öğretmenler ve aileler tarafından dile getirilmektedir. Eğitimin, yalnızca toplumsallaşmayla ilgili değil, insanlaşmayla da ilgili olduğu göz önünde bulundurulduğunda; bu öğrencilerin beklentilerinin gerçekleşmesi ve yaşanan sorunların çözülebilmesi için öncelikle öğrencilerin yaşadıkları toplumun dili olan Türkçeyi iyi öğrenmeleri gerekmektedir (Parekh, 2002’ den akt. Arı, 2010).

Çalışmada ele alınan Eskişehir iline yerleşen yabancı uyruklu çocuklar açısından ise, sorunların temelinin, ana dili Türkçe olan Türk öğrenciler ile Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin aynı ortamda, aynı program, materyaller ve öğretim yöntemleri ile eğitim görmesi oluşturmaktadır. Türkçe dil beceri düzeylerini ölçen bir düzey

belirleme sınavı uygulanmaması, bu bireyler için öğretim programlarımızda özel uygulamaların yer almaması, öğrencilerin Türkçeyi etkili bir şekilde kullanamamasına neden olmaktadır. Bu bağlamda da öğrenciler, Türkiye’de buldukları sürede sosyal yaşantıları içinde, çeşitli kaygılar geliştirmekte, eğitim programlarının öngördüğü kazanımlara ulaşamamakta, ders içeriklerini anlamamakta, kendilerini yazılı ve sözlü ifade edememekte diğer bireyler ile birtakım iletişim problemleri yaşamaktadırlar.

Bütün bu olumsuzluklar, yabancı uyruklu öğrencilerin akademik başarılarını da olumsuz yönde etkilemektedir; çünkü bireyin birden fazla dil bilmesi birey için bir zenginlik olarak görülse de özellikle içinde yaşadığı toplumun dilini sonradan öğrenmeye çalışan ve bu dilde doğrudan eğitime tabii tutulan bireylerin yaşadığı iki dillilik, sağladığı yararların ötesinde eğitimde ve sosyal yaşamda oldukça büyük sorunlar oluşturmaktadır. Yalnızca aile çevresinden öğrenilen ve gerekli akademik eğitimle desteklenmeyen bir ana dilin üzerine okul döneminde edinilen ikinci bir dil, bireyin dilsel problemler yaşamasına neden olabilmektedir (Kelağa, 2005; Smith ve Domico, 1996’dan akt. Alaca, 2011). Alanyazın incelendiğinde, yapılan çalışmaların daha çok ilkokul düzeyinden daha büyük bir yaş grubu ile ilgili olduğu ve hedef kitlenin daha çok Suriyeli öğrenciler ile kısıtlı kaldığı görülmektedir (Başak, 2011; Derman, 2010; Polat, 2012; Sarıtaş vd.2016; Topcuoğlu, 2012). Türkiye’ de yaşayan ve eğitim gören ilkokul düzeyindeki yabancı uyruklu çocuklar üzerine yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır ve bu alanda yapılan çalışmalarda, öğrencilerin eğitimlerinde yaşadıkları sorunların temel nedenlerine ve MEB ve devlete yönelik herhangi bir öneriye yer verilmemektedir (Ciğerci ve Güngör, 2016; Er vd. 2012; Gürle, 2012; Özer vd. 2016; Polat, 2012; Sarıtaş vd.2016).

Bu doğrultuda araştırmanın ilkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerinde yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmak ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri

konusunda eğitimcilere, ailelere ve politika yapanlara bir bakış açısı kazandırmak ve gerekli önlemlerin alınması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Tüm bu olumsuzluklardan hareketle bu araştırmanın genel amacı, Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunların ve sorunlara yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda, araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları sorunlar hakkında sınıf öğretmenlerinin ve öğrencilerin düşünceleri nelerdir?
2. Sınıf öğretmenlerinin ve yabancı uyruklu öğrencilerin yaşanan sorunların çözümüne yönelik önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretim süreçlerinde yaşadıkları sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini öğrenci ve sınıf öğretmenlerinin bireysel algıları ve görüşleri doğrultusunda ortaya çıkarmayı ve yorumlamayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma olgu ve olayları doğal ortamları içerisinde derinlemesine inceleme ve araştırmaya katılan kişilerin deneyimlerinden doğan anlamların sistematik olarak incelenme fırsatını sunmaktadır (Saban, 2006). Nitel araştırma yöntemlerinin en önemli katkısı, araştırma konusunun, kendi bağlamında ve ilgili bireylerin gözünden ele alınmasını ve irdelenmesini sağlamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırma tekniklerinden en sık kullanılanı görüşmedir. Görüşme, insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, oldukça güçlü bir

yöntemdir (Bogdan ve Biklen, 1997). Bu araştırmada da veriler, görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Katılımcıların Belirlenmesi

Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme göre belirlenmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve şimşek, 2013, s.73). Bu bağlamda bu araştırmada araştırmacılar tarafından çalışmanın yapılacağı okulların belirlenmesinde, seçilen okullarda yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenim görüyor olması ve öğretmenlerin de sınıflarında yabancı uyruklu öğrenci bulunması ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda çalışmanın gerçekeştirilmesi için yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu 8 ilkokul belirlenmiş, araştırmacı, nitel araştırmanın doğasına uygun olarak daha derinlemesine veri elde edebilmek ve var olan durumu daha iyi anlayabilmek için, araştırma kapsamında belirlenen ölçütleri temel alarak bu okullarda öğrenim gören 23 yabancı uyruklu öğrenci ve 21 sınıf öğretmeni ile görüşmeler gerçekeştirmiştir. Ayrıca katılımcıların araştırmaya gönüllü olarak katılımlarına özen gösterilmiştir. Araştırma kapsamında 8 ilkokuldan 16'sı kadın, 5'i ise erkek olmak üzere 21 öğretmen ile görüşülmüştür. Öğretmenlerin hizmet süreleri 11 yıl ile 42 yıl arasında değişmektedir. Görüşmelerin gerçekeştirildiği öğretmenler en az 6 ay en fazla ise 10 yıldır sınıflarında yabancı uyruklu öğrencilere eğitim vermektedirler. Görüşülen öğrencilerin ise 12'si kadın 11'i ise erkektir. Öğrencilerin yaşları 7 ile 11 arasında değişmektedir. Görüşmelerin gerçekeştirildiği öğrencilerden 10'u Irak, 3'ü Afganistan, 2'si Özbekistan, 1'er öğrenci ise Bulgaristan, İnan, Amerika Birleşik Devletleri, Etiyopya, Nijerya, Rusya, Suriye ve Somali uyrukludur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, oldukça güçlü bir yöntem olan görüşme tekniği ile toplanmıştır (Bogdan ve Biklen, 1997). Araştırma kapsamında toplanan veriler araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları ve kişisel bilgi formları aracılığı ile elde edilmiştir. Görüşmeler, sınıf öğretmenlerinin ve yabancı uyruklu öğrencilerin ihtiyaçlarının, görüş ve deneyimlerinin derinlemesine incelenebilmesi için yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Görüşme içeriğine dair bilgilendirme sağlanması için sınıf öğretmenlerine ve yabancı uyruklu öğrencilere “*Öğretmen Bilgi Formu* ve *Öğrenci Bilgi Formu*” görüşmeler öncesinde sunulmuştur. Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde “*Öğretmen Kişisel Bilgi Formu*”, “*Öğretmen Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu*”, öğrenciler ile yapılan görüşmelerde ise “*Öğrenci Kişisel Bilgi Formu*” ve “*Öğrenci Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu*” kullanılmıştır.

Öğretmen Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin bilgi edinmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilerek kullanılmıştır. Formun içeriğini öğretmenin adı-soyadı, cinsiyeti, yaşı, mezuniyet durumu, okutmakta olduğu sınıfı, hizmet yılı ve yabancı uyruklu öğrencilere eğitim verme süresi değişkenlerine ilişkin 5 sorudan oluşmaktadır.

Öğretmen Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu, öğrencilerin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Öğretmen yarı-yapılandırılmış görüşme formu 9 sorudan oluşmaktadır.

Öğrenci Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin bilgi edinmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilerek kullanılmıştır. Formun içeriği öğrencinin adı-soyadı, yaşı, cinsiyeti, sınıfı, uyruğu, Türkiye’ye geliş tarihi, amacı, kimlerle geldiği, anne ve babasının eğitim durumu, meslekleri ve Türkiye’de ne kadar kalacaklarına ilişkin maddelerden oluşmaktadır.

Öğrenci Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu, yabancı uyruklu öğrencilerin yaşamış oldukları sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Öğrenci yarı-yapılandırılmış görüşme formu 9 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında, öncelikle İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile görüşmeler yapıp, yabancı uyruklu öğrencilerin yoğunlukta bulunduğu okullara dair bilgi alınmıştır. Araştırma verilerinin toplanmaya başlanmasında da gerekli izinler alındıktan sonra, katılımcıların görüşmelere kendi istekleri doğrultusunda katılımları sağlanmış, daha sonra görüşme için öğretmen ve araştırmacının uygun gördüğü bir tarih için randevu alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Geliştirilen görüşme soruları, 4 alan uzmanının görüşlerine sunulmuştur. Bu uzmanlardan gelen dönütler sonucunda, sorulara son hali verilmiş ve pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda, soruların işlevselliği için gerekli düzenlemeler yapılmış, görüşme formuna son şekli verilmiş ve gerekli izinler alındıktan sonra, yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Görüşmeler, 22/05/2014 – 10/06/2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler araştırmacı tarafından ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşme, araştırmacının katılımcıdan sesli olarak görüşme izni alması, kayıt ortamı, tarih ve saati ifade etmesi ve görüşme sorularını yöneltmesi biçiminde gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler ile gerçekleştirilen görüşmeler 4 ila 15 dakika arasında, öğretmenler ile gerçekleştirilen görüşmeler ise 12 ila 45 dakika arasında sürmüştür.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada toplanan veriler içerik analizi yaklaşımı kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde verilerin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması amacıyla kayıt cihazı ile kaydedilen görüşmeler olduğu gibi bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Veriler kodlanırken öğretmenler için “Ö”, yabancı uyruklu öğrenciler için ise “Y” kodları kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra yazılı hale getirilmiştir. Ses kayıtlarının yazılı hale getirilmesi esnasında gerçekleşmiş olabilecek veri kayıplarını engellemek amacıyla, rastlantısal olarak belirlenen 3 görüşmeye ait ses kaydı, incelenmesi amacıyla bir başka uzmana verilmiştir. Gerçekleştirilen uzman incelemesinin ardından ses kayıtları ve dökümler arasında herhangi bir farklılığın bulunmadığı belirlenmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, bulgular yorumlanmıştır. Bulgular, içerik analizinin doğasına göre detaylı bir şekilde anlatılmış ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Uygulama sonrasında, görüşme kodlama anahtarları ve görüşme dökümleri araştırmacılar tarafından ayrı ayrı okunarak “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan konular tartışılarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994’ ten akt. Duban ve Küçükylmaz, 2006).

$$R(\text{Güvenirlik}) = \frac{Na \text{ Görüş Birliği}}{Na (\text{Birliği}) + Nd (\text{Görüş Ayrılığı})}$$

Güvenirlik hesaplarının %70’in üzerinde çıkması, araştırma için “güvenilir” olarak kabul edilmektedir ve hesaplama sonucunda araştırmanın güvenilirliğinin %86 çıkması neticesinde, araştırmada elde edilen sonuçlar, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amaçlarıyla paralel olarak, yabancı uyruklu öğrenciler ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim-Öğretimlerinde Yaşanan Sorunlar

Yabancı uyruklu öğrenci ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular en genel biçimiyle Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Eğitim-öğretimde yaşanan sorunlar

Şekil 1’de gösterilen, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretiminde yaşadıkları sorunlar; “*Dil ve Kültür Farklılığı*”, “*Temel Dil Becerileri*”, “*Anlama*”, “*İfade Etme ve Yorum Yapma*”, “*Programın Gerisinde Kalma*” ve “*Akademik Başarısızlık*” olmak üzere altı alt temada kategorize edilmiştir. Bu alt tema ile ilgili bulgular, aşağıda ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Dil ve kültür farklılığı

Öğrenci ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerde eğitim-öğretim sürecinde yaşamış oldukları sorunlardan birinin dil ve kültür farklılığı sorunu olduğu belirlenmiştir. Araştırmacının, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretiminde yaşadıkları sorunların neler olduğu ile ilgili sorusuna sınıf öğretmenlerinden Ö1, şu yanıtı vermiştir.

Türkçeyi gayet iyi konuşuyor diyorum ama mesela bizim deyimlerimizi anlamıyor, bazı deyimler kullanıyoruz. Bu nedir filan diye soruyor. Bizim gelenek- göreneklerimize göre birçok deyim var, cümlenin özellikleri var, onlarda zorlanıyor... Bunlar sorun oldu. “Evde sürekli İngilizce konuştuklarını düşünüyorum, o da tabii etkiliyor, burada Türkçe, evde İngilizce... Bir karmaşa içinde bocalıyor çocuk diye düşünüyorum.

Araştırmacının eğitim-öğretimde yaşanan sorunların neler olduğu ile ilgili sorduğu soruya, ikinci sınıf öğretmeni Ö12, *“İlk aşamada dil konusunda çok sorunlarımız oldu. Çocuk Amerika’da öğrendiği yöntem ile Türkiye’de öğrendiği yöntemi, ülkelerin dillerini karşılaştırmaya başladı, dilin ağırlıklı olduğu tüm derslerde bocaladı.”* şeklinde yanıt vermiştir.

Eğitim-öğretimde yaşanan sorunların dil ve kültür farklılığının neden olduğunu ifade eden öğrencilerden Y4 araştırmacının sorunlar ile ilgili sorusuna, *“Türkçeyi çok az okuyorum, konuşuyorum. Birden okula başladık, bizim konuştuğumuz dil daha farklı, annemlerin yazısı da çok değişik. Derslerde çok zorlanıyorum.”* yanıtını verirken; Y10 *“Ben Arapça biliyorum, sizin diliniz çok zor, iki ay önce geldik ama hiç öğrenemedim.”*

Ulaşılan görüşlerden hareketle yabancı uyruklu öğrencilerin dil ve kültür farklılığı ile ilgili sorun yaşadıkları, bu durumun çocukların eğitim-öğretiminde kültürel değerlere yabancı kalmalarına ve ders içeriklerini yeterince anlayamamalarına neden olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Temel dil becerileri

Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin eğitim-öğretiminde, temel dil becerileri olan dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerinde sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacının, yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde ne gibi sorunlar yaşadığı, en çok hangi derste/derslerde sorun yaşandığı ile ilgili sorusuna, Ö1 Nijeryalı öğrencisi ile birlikte dördüncü yılları olmasına rağmen, temel dil becerilerinden dilbilgisinde sorun yaşadığını ifade ederken, *“Türkçede zorlanıyor, özellikle dilbilgisi konularında zorlanıyor.”* cevabını vermiştir.

Üçüncü sınıf öğretmeni Ö3, sınıfındaki yabancı uyruklu öğrencilerin özellikle okuma-yazma becerilerinde yaşadıkları sorunları ve öğretmeni nasıl etkilediği ile ilgili olarak *“Okuma-yazma aşamasında çok büyük sorun yaşadım. Özbek öğrencim, Kiril alfabesi biliyordu geldiğinde. Çok zor uyum sağladı bizim alfabemize, farklı harfler ve seslerden dolayı. Iraklı öğrencim ile ise hemen hemen hiç aşama kaydedemedik. Ne okuyabiliyor ne de yazabiliyor.”* biçiminde görüşlerini açıklamıştır.

Görüşmelerin bazılarında hiç Türkçe bilmeyen öğrenciler ile görüşmede tercümanlık yapan, Arapça bilen tek öğretmen olan üçüncü sınıf öğretmeni Ö20, araştırmacının en çok hangi derslerde ve hangi konularda sorun yaşandığı ile ilgili sorusuna şu şekilde yanıt vermiştir:

Çocukların konuşmada çok sorun yaşadığını düşünüyorum. Çocuklar dilsiz gibiler. Konuşamıyorlar ki, Türkçe bilmedikleri için. Bence bu becerilerden en önemlisi konuşma. Konuşma bilmeyen çocuk, haliyle okuyamıyor, yazamıyor, dinliyor ama dinleme becerisi sadece işitme olarak kalıyor, çocuklar Türkçe bilmedikleri için dersleri sadece duyup duyup gidiyorlar, anlama gerçekleşmiyor.

Ulaşılan görüşlerden hareketle yabancı uyruklu öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili sorun yaşadıkları, Türkçe dil becerilerindeki bu sorunların ise Türkçe öğrenmede ve öğrencilerin akademik başarılarında yetersiz olmalarına neden olduğu görülmektedir.

Anlama

Öğrenci ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin eğitim-öğretiminde yaşadıkları sorunlardan birinin de anlama konusunda olduğu belirlenmiştir. Araştırmacının Nijeryalı öğrencinin, öğrenme öğretme sürecinde en çok hangi sorunları yaşadığı ve sorunların en çok hangi derslerde yaşandığı ile ilgili sorusuna, Ö1 şu şekilde cevap vermiştir:

İşte biraz Türkçeyi kullanmakta, Türkçenin içeriğini anlamakta hala sorun yaşıyoruz, Anlama en önemli sorunumuz. Sınav sorularını da çoğu zaman anlamıyor, o anda pat diye soruyor, söylüyorum tabi ama dinleyerek ne denli anlama gerçekleşecek, nasıl zihinde resmedecek! Sonuçlara bakınca da görüyoruz, anlama gerçekleşmiyor çocukta. Matematikte problemler konusunda ve Türkçe okuma-anlamada büyük sorunlar yaşanıyor. Özellikle problemlerde... Çocuk, çok zorlanıyor, okuduğunu anlamıyor.

Afgan ve Iraklı öğrencisi bulunan Ö7 en çok hangi derslerde sorun yaşandığı ile ilgili olarak düşüncelerini *“Bu çocuklar her derste sorun yaşıyorlar; çünkü anlama sıfır. Sözel derslerde özellikle... Matematiğe katılmaya çalışıyorlar, evrensel olduğu için. Ama onda da problemler mesela anlamayınca çözemiyorlar, hatta katılamıyorlar bile derse. Ancak benim şekillerle gösterdiğim şeyleri yapmaya çalışıyorlar”* şeklinde dile getirmiştir.

Öğrencilerden akademik başarısı yüksek olan Özbek öğrenci Y3, araştırmacının okul ya da sınıfta eğitimiyle ilgili yaşadığı sorunların neler olduğu, en çok hangi derste sorun yaşadığı ile ilgili sorusuna, *“Hayat Bilgisi’nde, Türkçe’ de zorlanıyorum, dersi*

anlayamıyorum. Sorular çok uzun.” şeklinde cevap verirken; sınıf öğretmeni tarafından da öğrencinin Matematik, Müzik gibi derslerde başarılı olduğu; ancak Türkçe ve Hayat Bilgisi derslerinde anlamının gerçekleşmediği ifade edilmiştir.

Iraklı ikinci sınıf öğrencisi Y5 ise aynı soruya *“Matematiği seviyorum, çarpma var, bölme, kesirler, işlemler var... Ama Türkçeyi biraz az seviyorum, bir okuma var, etkinlikler var... Anlamıyorum çoğunu.”* cevabını vermiştir.

Benzer şekilde, eğitim-öğretimde yaşanan sorunlar ile ilgili soruya Iraklı dördüncü sınıf öğrencisi Y9 *“Türkçe dersinde işaret ederse öğretmen, anlıyorum. Bütün dersler çok zor, altı ay önce geldik ama Türkçeyi bilmiyorum diye dersleri de anlamıyorum. Ödevleri yapamıyorum. Öğretmene bile soramıyorum.”* şeklinde ifade etmiş, dördüncü sınıf öğrencisi Y11 ise *“Anlamıyorum ki Türkçeyi de dersleri de nasıl sorun yaşamayacağım! Hangi dersin hangi ders olduğunu bile bilmiyorum ben!”* ifadeleri ile yaşadığı sorunun boyutunu göstermiştir.

Ulaşılan görüşlerden hareketle yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları ortamın düşünme ve algılama çeşitliliğini, Türkçe'nin yapısını ve anlatım olanaklarını anlayamayan dili öğrenemeyen öğrencilerin, özellikle sözel dersleri anlayamadıkları, evrensel derslere aşina olsalar bile dilin ağırlıklı olduğu tüm derslerde anlama ve muhakeme yapma konularında sorun yaşadıkları ve bu derslerde başarısız oldukları görülmektedir.

Kendini ifade etme ve yorum yapma

Öğrenci ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretiminde kendini ifade etme ve yorum yapma sorunları yaşadıkları görülmüştür. Sınıfında Afgan ve Irak asıllı öğrencileri bulunan Ö5, özellikle Iraklı öğrencisinin anlama sorunundan kaynaklanan, ifade etme problemi hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

Iraklı öğrencim Ali, söylediklerimi anlamıyor. Çocuk öğrenme güçlüğü yaşıyor, bir şey söylemek istese ifade edemiyor, tüm bunlara bağlı olarak da ne söylenenlere cevap verebiliyor, zaten pek sınavlara sokmuyoruz da, sınava soksak da nasıl soruları anlayacak da, yorum yapacak, kendini ifade edebilecek, imkansız tabii bunlar.

Dördüncü sınıf öğretmeni Ö10, araştırmacının öğrencilerin eğitim-öğretiminde yaşadıkları sorunların neler olduğu ile ilgili sorusuna şu şekilde yanıt vermiştir:

Sınıf içinde yaşadıkları sorunları değerlendirmek gerekirse, kendilerini ifade edememeleri çok büyük bir sorun. Diyelim ki arkadaşlarıyla sıkıntı yaşıyorlar, onu bana anlatamıyorlar bile. Ya da mesela sözel derslerde çocuklar tamam anlamıyorlar dersi; ama matematik dersinde bir işlem yapılacağı zaman çocuk o işlemi yapsa bile, parmak kaldıramıyor; çünkü konuşamıyor, dolayısıyla da ifade edemiyor ki kendini.

Belirtilen görüşlerden hareketle, Türkçe'nin yapısını ve temel dil becerilerini kazanamayan, kültürel aktarımdan yoksun olan yabancı uyruklu öğrencilerin, dilin işlevlerinden düşünme, değerlendirme ve değer yargılarını edinemedikleri için, kendini ifade etme ve yorum yapma ile ilgili sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Programın gerisinde kalma

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yaşamış oldukları sorunlardan birinin programın gerisinde kalma olduğu belirtilmiştir. Araştırmacının, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde ne gibi sorunlar yaşadığı ve en çok yaşanan sorunların neler olduğu ile ilgili sorusuna dördüncü sınıf öğretmeni olarak görev yapan Ö8, program takibinde yaşadığı sorunu, *“Bu çocuklarla programa göre gidemiyoruz. Diğer çocukların da zamanından gidiyor bunlarla ilgilenirsek. Konular programa göre işlenmediğinden, çoğunlukla sınavlara da sokmuyoruz çocukları ne yazık ki.”* şeklinde, diğer öğretmen Ö9 ise *“Dördüncü sınıf öğretmenleri olarak bizim onlara*

Türkçe öğretmek gibi bir şansımız yok; çünkü diğer öğrencilerimizle de ders işlemek, programı takip etmek zorundayız ve belirli bir süremiz, planımız var.” şeklinde ifade etmiştir.

Üçüncü sınıf öğretmeni Ö19 ise Türk öğrencilere programa göre dersler işlenirken, yabancı uyruklu öğrencilerin öğretimi için program olmadığını, dolayısıyla da programa uyulmadığını belirtmiş, konu ile ilgili düşüncelerini şu şekilde özetlemiştir:

Gözle görülür bir sorun var, bu çocuklar Türkçe bilmeden geldiği zaman, hiçbir öğretmenin programa uyması gibi bir şey söz konusu olamaz. Programa uygun gitmek demek; konuların öğrenci tarafından başarı ile algılanıp, bir sonraki konuya geçebilmekse, okula birinci sınıftan başlamayan hiçbir çocukla programa uygun gitmek söz konusu olmuyor. Onlar bize bakıyor, biz onlara... Vicdanen rahat değilim ama çoğunluk için bu şekilde yapmamız gerekiyor.

Ulaşılan görüşler sonucunda Türk eğitim sisteminde yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimlerine yönelik bir politika bulunmadığı için, Türk öğrenciler ile birlikte öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimlerinin programa göre yürütülemediği görülmektedir.

Akademik başarısızlık

Öğrenci ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları sorunlardan birinin de öğrencilerin çoğunlukla derslerde düşük akademik başarıya sahip olduğudur. Sınıfından iki yabancı öğrenciden Bulgaristanlı öğrencisinin öğrenme-öğretme sürecinde yaşadığı sorunlar sonucunda çocuğun başarısız olduğunu ifade eden sınıf öğretmeni Ö2, konu hakkındaki düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

Bulgaristanlı çocuk öğrenme güçlüğü yaşıyor. Okuma yazmaya başladık; fakat akademik başarı olarak çok düşük bir çocuk. Sadece okuma yazma öğrendi, heceleyerek okuyor, şu anda bana göre çok kötü, sınıftaki en kötü çocuk hatta diyebilirim. Yıl sonu geldi, daha çocuk heceleyerek okumaya, yamuk yumuk yazmaya çalışıyor.

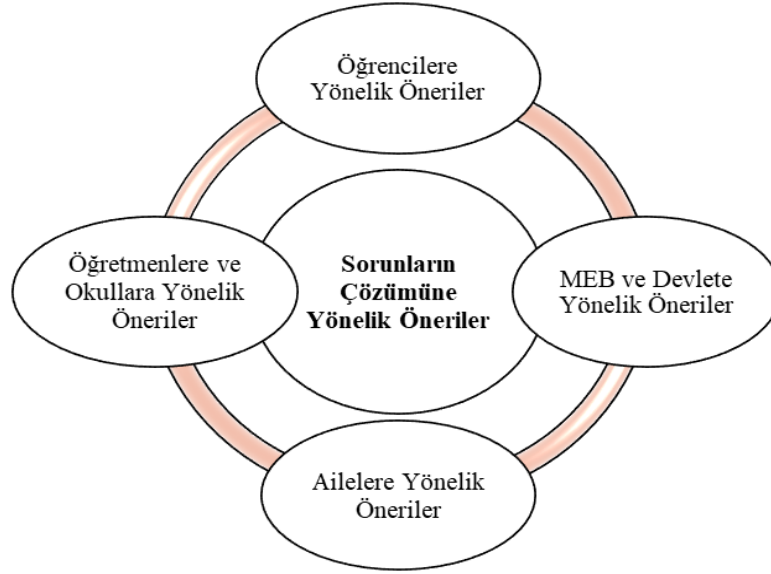
İki Iraklı öğrencisinin başarı durumlarını değerlendirirken ikinci sınıf öğretmeni Ö4 de düşüncelerine şu şekilde yer vermiştir:

Iraklı erkek öğrencim ikinci dönem geldi, ben birinci dönem okuma-yazmanın en önemli kısmını bitirmiştım. O, bir şey anlamadı, ben de onun anlamasına yönelik bir şey yapamadım. Çocuk özellikle okuma-yazma olmak üzere tüm derslerde çok başarısız. Sınıftaki akranlarıyla hiç karşılaştırılmaz bile. Çocuğun akademik başarısı da matematik dersi haricinde hiç yok diyebilirim.

Iraklı öğrencisinin sınıfa üçüncü sınıftaki eğitimin bitmesine bir ay kala okula başladığını, bu yüzden dil bilmeyen çocukta da haliyle bir öğrenme gerçekleşmeyeceğini ve bu çocuktan başarı beklenmesinin yanlış olacağını düşünen öğretmen Ö12, *“Iraklı öğrencim Ömer, okula bir ay önce geldi ve öğrenme gerçekleşmediği için akademik başarı da hiç yok. Hiçbir şekilde Türkçe anlamıyor, iletişim kuramıyor ki dersleri anlamasını da bekleyemem, hele başarılı olmasını hiç.”* şeklinde düşüncelerini anlatırken, geçen sene sınıftaki Iraklı öğrencisi ile sınıfta yaptıkları etkinlikleri ve başarı durumuna vurgu yapan Ö15 ise *“Iraklı öğrencim ile hiçbir ders yapamadık, sadece resim yaptırдыm.”* yorumlarında bulunmuştur.

İfade edilen görüşlerden hareketle öğretmenini, arkadaşlarını ve çevresindekileri anlayamayan, iletişim kuramayan, dil becerileri gelişemeyen yabancı uyruklu öğrencilerin, kendi duygu ve düşüncelerini, bilgi birikimlerini paylaşamadıkları, eğitim-öğretimde programın gerisinde kaldıkları ve bu bağlamda akranlarına nazaran daha düşük bir akademik başarıya sahip oldukları ya da çoğunlukla başarısız oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Sorunların Çözümüne Yönelik Öneriler İle İlgili Bulgular

Şekil 2. Sorunların çözümüne yönelik sınıf öğretmenlerinin ve yabancı uyruklu öğrencilerin önerileri ile ilgili bulgular

Şekil 2’de görüldüğü üzere öğrenci ve öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde yaşadıkları sorunlara yönelik olarak görmüş olduğu eksiklikler ya da düzeltilmesi gerektiğini düşündüğü konularla ilgili önerileri, “*Öğrencilere Yönelik*”, “*Öğretmenler ve Okullara Yönelik*”, “*Ailelere Yönelik*”, “*Devlet ve MEB’e Yönelik*” öneriler olarak belirlenmiş ve aşağıdaki biçimiyle alt temalara ayrılmıştır.

Öğrencilere yönelik öneriler

Yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik olarak öğretmenler “*Dil Düzeylerine Göre Okula Başlama*”, “*Dönem Başında Eğitime Dâhil Olma*”, “*Türkçe Eğitim Kurslarına Katılım*” önerilerinde bulunmuşlardır. Elde edilen bulgular, aşağıda ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Dil düzeylerine göre okula başlama

Öğretmenler ile gerçekleştirilen görüşmeler kapsamında, birinci sınıf öğretmeni Ö2, yabancı uyruklu öğrencilerin büyük çoğunluğunun Türkçe bilmeden okula başladıkları için büyük sorun yaşadığını ve bu çocukların dil seviyelerine göre okula başlatılması gerektiği ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Keşke düzey belirleme sınavı olsa, bu çocuk altı yaşını bitirmiş, bizim okulun anaokulundan başlatılsaydı, onu da söyledim anneye hem çok geç geldiniz hem Türkçe sorunlarınız var, bir yaş geriden gitsin diye. Anaokulunda kurallarımızı öğrenir, okuma yazmaya hazırlık alırdı. Bu çocuk bir yıl geriden başlatılmalıydı. Diğer kademelerdeki çocuklar da düzeyleri belirlemeden, okula başlatılmamalı.

Öğrencilerin belirli bir program dâhilinde dil öğrenecekleri dikkate alınıp, öğrencilerin daha önceden Türkçeyi bilme düzeyleri öğrenilmeden yeni bilgilerin verilmemesi gerektiğini savunan dördüncü sınıf öğretmeni Ö7, görüşlerini “*Öğrenciler yaş gruplarına ya da düzeylerine göre toplanmalılar. Seviye tespit sınavına girmeli öğrenciler, devlet yapmıyor bunu, en azından aileler ve çocuklar kendileri açısından ya kursa yazılmalı ya da birinci sınıfta filan biraz okuma-yazma dersi görüp o şekilde seviyesine göre okula gelmeli.*” şeklinde aktarırken; dördüncü sınıf öğretmeni Ö9, öğrencilerin bu durumlarına yönelik olarak, “*Bunları direk alıp, üçüncü, dördüncü sınıfa vermemeleri için Okul Müdürü’ müze ve Milli Eğitim Müdürlüğü’ne isteklerimizi bildirdik. Çocuklara, birinci sınıf eğitimi, okuma-yazma ve Türkçe dersleri verilmesini istiyoruz. En azından birinci dönemi böyle geçirdikten sonra, düzeylerine göre sınıflarının ayrılmasını istiyoruz ve bunun çözüm olabileceğine inanıyoruz.*” ifadelerini kullanmıştır.

Elde edilen bulgular sonucunda, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretimlerinde yaşadıkları sorunların çözülmesinde, öğrencilerin eğitime başlamadan önce Türkçe öğrenmeleri gerektiği, öğrencilere yönelik bir düzey belirleme sınavının uygulanması

gerektiği ve öğrencilerin bu sınava göre okula başlamalarının gerektiği ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Dönem başında eğitime dâhil olma

Sorunların çözümüne yönelik önerileri ile ilgili soruya, öğretmenlerden Ö5, yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı sorunlardan en önemlisinin, çocukların dönem başında eğitime dahil olmamalarından kaynaklandığını düşünmekte ve çocukların eğitime dönem başında dahil olmaları gerektiği konusundaki düşüncelerini “*Birinci sınıfın başında aldığım Iraklı öğrencim var, onunla yine biraz ilerleme gösterdik, ama bir çocuğum tam okuma-yazma çalışmalarını bitirdik, ikinci dönem geldi, onunla bir buçuk yıldır beraberiz ama pek verim alamıyoruz.*” şeklinde dile getirmiştir.

Elde edilen sonuçlardan hareketle, sorunlardan en önemlilerinden birinin öğrencilerin devam eden bir eğitim döneminde okula başlamaları olduğu görülmüştür. Bu bağlamda öğretmenlerin, öğrenciler ile ilgili öneriler kapsamında öğrencilerin dönem başında eğitime dâhil olmalarını önerdikleri görülmüştür.

Türkçe eğitim kurslarına katılım

Yabancı uyruklu çocukların yaşadıkları Türkçe sorunu ve kültürel uyumsuzluğun giderilmesi için Türkçe eğitim kurslarına katılmalarını öneren dördüncü sınıf öğretmeni Ö1, görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

Türkçe kursa gidiyodu öğrencim galiba, Türkçe eğitimi alması gerekiyor bu yabancı uyruklu çocukların buraya gelir gelmez, devletin alması gerekiyor. Onlar için kurslar açılarak gelenek-göreneklerimiz, başka şeylerimiz tanıtılabilir, Türkler böyle yapar, şöyle yapar, şu olabilir, bu olabilir, şöyle davranılır; çünkü onların gelenekleri ile bizim geleneklerimiz farklı tamamen. Türkçe eğitimi verilebilir bu çocuklara. Sanırım isteğe bağlı Halk Eğitim’de ya da özel derslerle

sağlanıyor, öğrenciler de bir çaresini bulup kurslara yazılmalılar, Türkçe öğrenmeden okula gelmemeliler, diye düşünüyorum.

Benzer şekilde Ö17 de öğrencilere yönelik önerilerini “*Çok fazla dilsel sorun yaşıyoruz. Çocukların öncelikle bir Türkçe eğitimine tabii olmaları gerekir. Ülkemizde onlara yönelik kurslar olmasa bir şekilde eğitim sistemimize gelmeden önce Türkçe eğitim kurslarına katılmalılar diye düşünüyorum.*” şeklinde dile getirmiştir.

Ulaşılan bu bulgulara göre, öğrencilerin sorun yaşamalarını engellemek amacıyla, öğrencilerin Türkçe öğrenmelerinin gerektiği, bunun için de Türkçe eğitim kurslarına katılımın sağlanmasının önerildiği görülmüştür.

Öğretmenlere ve okullara yönelik öneriler

Öğretmenlerin yaşanan sorunların çözümü için okullar ve öğretmenlere “*Yabancı Uyruklu Öğrenciler İçin Ayrı Sınıflar Açma*”, “*Öğrenciler ve Ailelerle İletişim Kurma*”, “*Öğrencilere İlgi Gösterme ve Uygun Sınıf Ortamı Sağlama*”, “*Uygun Öğretim Yöntem ve Teknikleri Kullanma*”, “*İlk Okuma-yazma Çalışmaları*”, “*Öğrencilerin Sınıf Tarafından Kabul edilmesini Sağlama*”, “*Türkçe Kurslar ve Etütler Düzenleme*”, “*Öğrencilere Kırtasiye ve Kıyafet Yardımı Yapma*”, “*Gelenek-Göreneklere Uyum ve Aile Eğitimi*” önerilerini getirdikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, aşağıda ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Yabancı uyruklu öğrenciler için ayrı sınıflar açma

Araştırmacının yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretiminde yaşadığı sorunların çözümlerine yönelik olarak ne gibi önerileri olduğu sorulan dördüncü sınıf öğretmeni Ö8 görüşlerini, “*Valla bunlar için ayrı sınıflar açılın istiyoruz. Bu öğrenciler kalacaksa okuma-yazma öğretilsin, bizim ayrıca zamanımız olmuyor. Milli Eğitim, bu çocukları dağıtmamalı ve*

onlar için uygun materyallerin, programların, sınıf ortamının olduğu sınıflar açılıp, sağlanmasını istiyoruz.” şeklinde ifade etmiştir.

Türk ve yabancı öğrencilerin bir arada olduğu karma bir eğitimin yarattığı sorunların giderilmesi için okulların, öğrencileri kaydederken onlar için seviyelerine uygun sınıflar açması gerektiğini ifade eden üçüncü sınıf öğretmeni Ö20 ise, bu durum ile ilgili olarak okullara önerisini; *“Okullar, bu çocukları dağıtmamalı ve onlar için uygun materyallerin, programların, sınıf ortamının olduğu sınıflar açılmalı. Çocuklar yaşa göre değil; düzeyine göre bir sınıfta toplanmalı.”* şeklinde dile getirmiştir.

Elde edilen görüşlerden hareketle, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimlerinde sorun yaşamalarını engellemek, var olan sorunların çözümüne yönelik öneriler getirmek amacıyla, okulların yabancı uyruklu öğrencilerin seviyelerine göre ayrı sınıflar düzenlemesi gerektiği önerilmiştir.

Öğrenciler ve ailelerle iletişim kurma

Görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda, öğretmenlere yönelik önerilerden birinin de yabancı uyruklu öğrenci ve aileleri ile iletişim kurma olduğu tespit edilmiştir. Türkçe bilmeyen aileler ile iletişim kurmanın zor olduğunu düşünen, dördüncü sınıf öğretmeni Ö7, çözüm önerilerine yönelik olarak şu ifadeleri kullanmış, meslektaşlarına şu önerilerde bulunmuştur:

Öğretmenler olarak aileler, ailelerin ekonomik durumları, gelirleri ve çocuklar hakkında daha iyi bilgilendirilmeliyiz. Onların dillerini bilmesek de tercüman ile ya da hiç olmadı dillerine göre Google Translate den çeviri yapıp notlar gönderebiliriz, yarım yamalak da olsa belki kendimizi ifade edebiliriz. Ben okuldaki Arapça bilen öğretmenden not yolluyorum mesela, sorunları çözmek için faydalı diye düşünüyorum.

Elde edilen verilere göre, öğrenci ve ailelerin iletişim sorunu yaşadığı ve bu sorunun öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde oldukça önemli olduğu görülmüş, öğretmenlerin bu sorunu gidermeleri için öğrenci ve aileleri ile iletişim kurmaları gerektiği belirtilmiştir.

Öğrencilere ilgi gösterme ve uygun sınıf ortamı sağlama

Görüşmelerden toplanan verilere göre öğretmenlere getirilen önerilerden birinin de öğrencilere ilgi gösterme ve onlara uygun sınıf ortamı oluşturma olduğu görülmüştür. Dördüncü sınıf öğretmeni Ö1, araştırmacının yabancı uyruklu öğrencilerin sorunlarının çözümüne yönelik ne gibi uygulamalarda buldukları ve sorunların çözüm önerileri olarak düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Okul kıyafetlerini ve kitaplarını verdi. Ben de kaynak konusunda yardımcı oluyorum. Buraya gideceksin, bunlardan yararlanacaksın, Dolabımıza bir bak, işine yarar bir şey varsa oraya da bak, Arkadaşlarıyla anlaş, birbirinizin evine gidin diye. Promosyon kitaplardan filan veriyorum. Bu öğrencilere sabırlı olmak lazım, özellikle 1. Sınıftaki durumuna bakılıp ön yargıyla yaklaşmamak gerekiyor. 2 yıl içinde ciddi aşama kaydedebiliyorlar. Onların kendilerini rahat hissedecek ve ihtiyaçlarını giderecek bir sınıf ortamı oluşturmak gerekiyor. Çocuklar kendilerini dışlanmış hissetmesin diye de iletişim sağlanmasa bile en azından bir başlarını okşamak, ilgi göstermek gerekiyor.

Benzer şekilde Ö14 *“Bu çocuklar zaten konuşamadıkları için pek çok konuda sorun yaşıyor, öteleniyor. Dilsiz gibi sınıfın bir köşesinde oturuyorlar. Öğretmenler olarak onlara ilgi göstermek her şeyden önce insanlık görevimiz. Çocukların bazıları çok büyük sarsıntı yaşayarak buraya gelmişler. Onların da sınıfta bir nebze rahat edeceği ortamlar oluşturulmalı.”* şeklinde önerilerde bulunmuştur.

Ulaşılan veriler sonucunda, öğrencilerin eğitimlerinde karşılaştığı sorunların giderilmesi için öğretmenlerin gerekli hassasiyeti göstermeleri ve yabancı uyruklu öğrencilere

daha fazla ilgi gösterilmesi, onların sınıf ortamında daha rahat edebileceği ortamların sağlanmasının gerektiği belirtilmiştir.

Uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma

Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretimlerinde yaşadıkları sorunların çözümünde bir yol olarak öğretmenlerin yapması gerekenlerden birinin öğrencilere uygun öğretim teknik ve metotları kullanması olduğu belirlenmiştir. Bu konu ile ilgili olarak öğretmenlerden Ö4, kendi uygulamalarını ve meslektaşlarına önerilerini şu şekilde ifade etmiştir:

Okuma-yazma öğretmek için başında durmam gerekiyordu; ama onu da programın ilerleyişi açısından yapamadım. Okulumuzda projeksiyon ve İnternet ve sesli ve görsel şeyler kullandığımız için çocuk da görerek anlayama çalıştı, sene sonunda da dersler hafifleyince ben onunla tek ilgilendim, harfleri nasıl birbirine bağlayacağını gösterdim. Bakıyorum, pek çok öğretmen resim yaptırıp geçiriyor bu çocukları, onlara uygun öğretim yöntemleri kullanılması başarıyı da getirir diye düşünüyorum

Araştırmacının yaşanan eğitim sorunlarının çözümü için ne tür uygulamalar yapıldığı ve meslektaşlarına hangi önerilerde bulunacağı ile ilgili sorusuna öğretmenlerden Ö11 “*Öğretmenler yabancı uyruklu öğrencilere göre bir teknik kullanmalı, bireysel farklılıklar önemli diyoruz, bu çocukların dili, kültürü her şeyi ayrı, onlara uygun bir şekilde öğretim gerçekleştirmeliyiz.*” ifadesini kullanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak, öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek öğretim yöntem ve teknikleri uygulaması gerektiğini önerdikleri tespit edilmiştir.

İlk okuma- yazma çalışmaları

Öğretmenlere yönelik önerilerden bir tanesinin de öğrencilere ilk okuma-yazma çalışmaları yaptırma olduğu belirlenmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe eğitim görebilmeleri ve derslerde sorun yaşamamaları için ilk okuma-yazma dersleri ve çalışmalarının önemli olduğunu düşünen ikinci sınıf öğretmeni Ö5, önerilerini şu şekilde aktarmıştır:

Bu çocuklar, temelden dilbilgisinden, gramerden başlatılmalı. Bunun için de I. sınıf eğitimimiz uygun, ilk okuma- yazma derslerimiz Türkçeyi en iyi şekilde öğretecek ders diye düşünüyorum. Çocuklar alfabeyi, sesleri, kelimeleri öğrenecek. Tamamen Türkçeye hakim olamazlar belki yine ama yazı dilini, okumayı daha iyi öğrenirler. Konuşuyoruz diğer öğretmenler ile adını soyadını bile yazamayan öğrenciler varmış, bunu önlemiş oluruz hiç olmazsa, İlk okuma-yazma çalışması sağlanmalı diye düşünüyorum.

Aynı şekilde dördüncü sınıf öğretmeni Ö8 önerilerini “*Okulda gözlemlediğim kadarıyla özellikle küçük yaşta yani birinci sınıfta okula başlayan öğrenciler dilimizi daha çabuk öğreniyorlar. Bunu birinci sınıfta verilen ses çalışmaları, ilk okuma-yazma çalışmalarına bağlıyorum. Öğrenci eğer bu çalışmaları yaparsa kesinlikle dile karşı daha ilımlı oluyor ve dili öğreniyor. Öğretmenler zamanları olmasa dahi ev ödevleri ile ilk okuma-yazmayı desteklemeliler.*” şeklinde ifade etmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, resmi dil Türkçe ile eğitimin sağlanması için öncelikle dil bilmeyen öğrencilere, ilk okuma-yazma dersleri ile Türkçe öğretilmesi ve gerekli çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Öğrencilerin sınıf tarafından kabullenilmesini sağlama

Öğretmenlere yönelik önerilerden birinin de yabancı uyruklu öğrencilerin sınıf arkadaşları tarafından kabullenilmesini sağlayacak etkinlikler ve düzenlemeler yapılması

olduğu görülmüştür. Yabancı uyruklu öğrencilerin gelişim, koruma ve katılım haklarının sağlanmasında herhangi bir ayrımcılık yapılmaması, çocukların dış görünüşleri, dil ve kültürel farklılıklarından dolayı sınıf tarafından dışlanmaması için kendi uygulamalarını anlatan ikinci sınıf öğretmeni Ö14, meslektaşlarına şu önerilerde bulunmuştur:

Ten rengi ve büyük olmasından dolayı sorun yaşamamak için diğer çocuklara, o yokken onun da bu sınıfın, ülkenin bireyi olduğunu anlattım. Gezilere, etkinliklere katılırken ben karşılamaya çalışıyorum, ona hissettirmiyoruz. Biz de eğitimciler olarak, bu çocukları dışlamamalı, diğer çocuklar ile kaynaşmalarını sağlamalıyız. Biz eğitimciler olarak, onlara bu eğitimi sağlamalıyız ki dünyaya Türkiye’ de de böyle bir eğitim olduğunu ispat edelim.

Ulaşılan verilerden hareketle, yeni bir ülkeye, çevreye ve okula uyum sağlamada zorlanan, dış görünümü nedeniyle sorun yaşayan öğrencilerin bu sorunlarını gidermek ve onları da kazanmak için öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencileri, sınıf tarafından kabullenmesini sağlaması gerektiği ifade edilmiştir.

Türkçe kurslar ve etütler düzenleme

Öğrencilerin eğitimlerinde sorun yaşamasının engellenmesinde öğretmenlerin meslektaşlarına getirdiği önerilerden birinin de öğrenciler için Türkçe kurs ve etüt düzenleme olduğu ifade edilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenmeleri ve eğitim sistemine dâhil olmadan önce Türkçe eğitim görmeleri gerektiğini düşünen üçüncü sınıf öğretmeni Ö12, bu konu ile ilgili önerilerini şu şekilde belirtmiştir:

Ders saatleri dışında bir sürede bunlara yarım saat, bir saat Türkçe öğretilmeli, dinleme, dinlediğini anlama, kısa cevaplı sorulara cevap verme gibi etkinlikler yapılabilir. Ankara Üniversitesi’nde okurken TÖMER oradaydı, biz de öğrenciyken Iraklılar, İranlılar filan geldiklerinde, onlara Türkçe öğretmeye çalışırdık, oradan benim biraz aşinalığım, yatkınlığım var; ama diğer öğrencilerle bunların eğitimleri çok zor. Özellikle yaz dönemi bu çocukların iyi değerlendirilmeli ki eğitim dönemine iyi başlasınlar.

Araştırmacının yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı sorunların giderilmesi için ne gibi uygulamalar yapıldığı ile ilgili sorusuna öğrencilerden Afgan asıllı Y16, şu anki okulundan önceki okulunda, duyarlı bir öğretmenin okul dışında gönüllü olarak hem öğrencilere hem de ailelere okul sonrasında Türkçe etütler, Türkçe kurslar düzenlediğini, öğrencinin bu sayede nasıl Türkçe öğrenebildiğini anlatmıştır. Yapılan görüşmeler boyunca sadece bu katılımcı böyle bir uygulama yapıldığını belirtmiş ve araştırmacının gözlemlerine göre çocuğun Türkçeyi kullanımı, Türkçeye hâkimiyeti ve özgüveni oldukça yüksektir. Diğer okullara ve öğretmenlere örnek olan bu tutumun, bu konuda örnek oluşturması açısından Y16 bu konudaki deneyimlerini “*Önceki okulumda hem bize hem de ailemize okuldan sonra Türkçe dersi veriyordu Rıdvan öğretmenimiz. O okulda da yabancı çoktu, öğretmenimiz bunun için yardım etti; ben hiç Türkçe bilmiyordum, orada ders yapıyorduk, babam hariç hepimiz gittik, Türkçenin yarısını orada, yarısını da okulda öğrendim.*” şeklinde ifade etmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, en büyük sorunlardan biri olarak ifade edilen dil bilmeden eğitime dâhil olmanın yarattığı sorunların çözümü için okulların Türkçe kurslar düzenlemesi ya da derslerden sonra ek dersler verilmesinin gerektiği önerilmiştir.

Öğrencilere kırtasiye ve kıyafet yardımı yapma

Araştırmacının yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik hangi uygulamalarda bulunduğu ile ilgili sorusunu dördüncü sınıf öğretmeni Ö1 şu şekilde yanıtlamış, okullara ve öğretmenlere şu önerilerde bulunmuştur:

Maddi sorun çekiyor bu insanlar, öğrenciler... Pek çok açıdan yetersiz kalıyorlar. Öğrencilerin okula yönelik hiçbir materyali, kıyafeti ve hatta beslenme alacak parası yok. Okulumuz, Nijeryalı öğrenciye kırtasiye malzemeleri verdi, kıyafetini verdi, ben de promosyon gelen kaynak kitaplardan verdim, zaten ödevlerini bir şekilde ihmal etmiyor, yapıyor, çalışkan bir

öğrenci olduğu için, o şekilde yardımcı olmaya çalışıyoruz. Okul, üzerine düşeni yapıyor, kıyafetini verdi, kırtasiye malzemelerini verdi, yeri geldiğinde mont, ayakkabı yardımları yapıyor, ben de kitap konusunda desteklemeye çalışıyorum, böyle hallediyoruz. Bizim okulumuzda yabancı uyruklu öğrenciler toplansa beş, altı tane, bu yüzden yardım edebiliyoruz.

Elde edilen bulgulara göre, ekonomik durumu kötü olan öğrencilerin, ders materyallerine ulaşmalarındaki sorunları gidermek için okulların gerekli hassasiyeti gösterip, öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda okul kıyafeti ve ders araç-gereç yardımı yapmasının gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gelenek-göreneklere uyum ve aile eğitimi

Toplanan veriler sonucunda öğretmenlere yönelik bir diğer önerinin de öğrenci ve ailelerin Türk gelenek ve göreneklerine uyum sağlamaları açısından eğitim verilmesi olduğu belirlenmiştir. Yabancı uyruklu öğrenciler ve aileleri için Türk kültürünün tanıtılması ve ailelerin de eğitilmesinin gerektiğini düşünen üçüncü sınıf öğretmeni Ö18, kendi uygulamalarından Türk- Arap kültürünün tanıtılması, ailelerin kaynaşması için düzenlediği projeye şu şekilde yer vermiş ve bu konu ile ilgili önerilerini şu şekilde aktarmıştır:

Türk veliler çocuklarının bu çocuklarla arkadaşlık etmesini istemedikleri için onlar da bilinçlendirilmeliler, veliler arası kaynaşma sağlanmalı. Asıl branşım Rehberlik olduğu için velilerin ve çocukların bu çocukları kabullenmesi için çabalıyorum. Bir proje hazırladık, velileri de öğrenme- öğretme sürecine dâhil etmek için: “Arap Yemekleri” hakkında. Bu sayede velileri kaynaştırmak ve yabancılara olan önyargıyı kaldırmak istedik. Bu uygulamayla ailelere farklı gelenek- görenek tanıtımlarını göstererek, kaynaşmalarını sağlıyoruz. Türk yemekleri ve Türk kültürü hakkında da bir proje hazırlamayı düşünüyorum.

Elde edilen veriler sonucunda, yaşanan sorunların çözümünde, Türk ailelerin yabancı uyruklu öğrenci ve ailelere daha ılımlı yaklaşabilmesi için aile eğitiminin yapılması ve

etkinlikler düzenlenip farklı kültürlerin yakınlaştırılması gerektiği ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Ailelere yönelik öneriler

Ailelere yönelik öneriler kapsamında öğretmenlerin “*Türk Kültürünü ve Eğitimini Kabullenme*”, “*Çocuklara İlgil Gösterme*”, “*Öğretmenlerle İletişim Kurma*” ve “*Türkçe Öğretim Kurslarına Katılma*” önerilerinde buldukları belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, aşağıda ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Türk kültürünü ve eğitimi kabullenme

Yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden hareketle, öğretmenlerin ailelere yönelik getirdiği önerilerden birinin Türk kültürünü ve eğitimi kabullenme olduğu belirlenmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçeye ve Türk kültürüne olan yaklaşımlarının aileleri ile paralellik gösterdiğini düşünen üçüncü sınıf öğretmeni Ö3, ailelere yönelik önerilerini şu şekilde ifade etmiştir:

...Evde kendi dillerini konuşuyorlar, Türkçeyi öğrenmeye çalışmıyorlar. Bizimle iletişim kurmaya da çalışmıyorlar. Gelseler okula, bizden yardım isteseler, nereden Türkçe öğreniriz diye sorsalar... Nasıl olsa başka ülkelere gideceğiz diye, burayı basamak olarak görüyorlar ne Türk dilini ne kültürünü ne de öğretim sistemimizi öğrenmeye çalışmıyorlar, kabullenmiyorlar adeta. Bu da çocukların da ailesi gibi davranmasına neden oluyor, çocuklar da eğitimi kabullenmiyor, akademik başarıları düşük oluyor. Aileler bu konuya hassas davranmalı diye düşünüyorum.

Ulaşılan veriler doğrultusunda, eğitim-öğretim sürecinde yaşanan sorunların ailelere yönelik önerilerinde, ailenin Türk kültürünü ve eğitimini kabullenip, bu doğrultuda çocuğuna rol model olması gerektiği ifade edilmiştir.

Çocuklara ilgi gösterme

Öğretmenlerden elde edilen verilerden hareketle, öğrencilerin eğitim sorunun giderilmesi için ailelere çocuklarına ilgi göstermeleri önerilmiştir. Ailelerin oldukça ilgisiz olduğunu, okula gelmediklerini, öğretmen ile iletişim kurmadığını ve çocuklarının ödevlerine de yardımcı olmadıklarını belirten dördüncü sınıf öğretmeni Ö9, yaşanan soruna ilişkin ailelere şu önerilerde bulunmuştur:

Iraklı öğrencilerimin ailelerinin eğitim düzeyleri çok düşük, çok çok kalabalık bir aile yapıları var, anne-baba oldukça ilgisiz. Aileler ilgili olmalı, benimle sorunlar hakkında, çocuğun durumunu ve şartlarını anlatsaydı, çocuklarını düzenli okula getirseler... Çocuklarda da kural yok zaten, ailenin "bugün ne yaptın, anladığımız kadar ödevlerini yapacağız" demesi lazım. Aileler, çocuklarının arkalarını aramalılar, iletişim kurmasalar bile bir yolunu bulup, bizimle iletişime geçmeliler.

Araştırmadan toplanan veriler sonucunda, yabancı uyruklu velilerin çocuklarının eğitim-öğretimlerinde sorun yaşamaması için, çocuğun ödev ve sorumlukları ile ilgilenmesi, öğretmenler ile gerekli irtibatın kurulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerle iletişim kurma

Görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda öğretmenlerin ailelere önerilerinden birinin de ailelerin kendileri ile iletişim kurmaları olduğu tespit edilmiştir. Yabancı uyruklu ailelerin okul, aile ve çevre ilişkilerinde pasif kaldığını, eğitim-öğretim sürecinde öğrenciye yardımcı olmadıklarını belirten üçüncü sınıf öğretmeni Ö18, ailelere iletişim konusunda şu önerilerde bulunmuştur:

Aileler, Türkçe bilmedikleri için bizimle hiç iletişim kuramıyorlar. Çocuklar bariz sorun yaşıyorlar, aile de öğretmenlere yardımcı olsa, Türkçe öğrenseler, internetten, sözlükten bir çaresini bulup ne gibi ihtiyaçları var bana anlatsalar... Genel ihtiyaçlar neler, beklentiler neler aileler bunları bana anlatmalılar, öğrenciler çok devamsız, okula getirseler her gün hem bizi de

sık görürler hem de diğer ailelerle kaynaşırlar; çünkü sosyal hayatları ve çevreleri de çok kısıtlı bu insanların. Veli desteğimiz sağlanmalı, aileler de bizimle iletişim kurmalılar sorunları çözmek için, diye düşünüyorum.

Elde edilen veriler sonucunda, yaşanan sorunların çözümünde, yabancı uyruklu öğrenci ailelerinin, çocuklarının eğitim ihtiyaçlarını dile getirmesi ve sorunların giderilmesi için okul ve öğretmenler ile iletişim kurması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe öğretim kurslarına katılma

Elde edilen veriler doğrultusunda ailelere yönelik bir diğer önerinin de ailelerin Türkçe öğretim kurslarına katılmaları olduğu belirlenmiştir. Bu konu ile ilgili Ö8 önerilerini *“Dil çok büyük bir sorun. Hatta yaşanan sorunların nerdeyse hepsi dile bağlı diye düşünüyorum. Öğrencilerin sorun yaşamaması, ailelerin çocuklarına yardımcı olabilmesi de yine dile bağlı. Bu yüzden hem öğrenci hem de aileler Türkçe öğrenmeli, kurslara gitmeli.”* şeklinde ifade etmiştir.

Yabancı uyruklu ailelerin öğrencilerin yaşadıkları sorunları dile getirebilmeleri, öğretmenler ile iletişim kurmaları ve sosyal hayata daha iyi adapte olabilmesi için Türkçe kurs görmelerinin gerektiğini belirten üçüncü sınıf öğretmeni Ö20, ailelere şu önerilerde bulunmuştur:

Aileler hem çocuklarını kurslara göndermeliler hem de kendileri Türkçe dil kursuna gitmeliler; çünkü bizimle iletişim kuramıyorlar, çocuklarına yardımcı olamıyorlar. Dil bilmedikleri için özgüvenleri düşük, sosyal açıdan kısıtlı bir ortamda yaşıyorlar, ancak kendi akrabalarıyla bir ortamları var. Keşke bize de kurs verseler, çok zorluk çekiyoruz biz de çocuklarımız da” diyorlar. Benden ders vermeme, Türkçe öğretmemi istiyorlar; ama benim zaten derslerim yoğun, mümkün değil.

Ulaşılan verilere göre, öğrencilerin sorun yaşamalarını engellemek amacıyla, öğrencilerin ve ailelerinin Türkçe öğrenmelerinin gerektiği, bunun için de Türkçe kurslara katılımın sağlanmasının önerildiği görülmüştür.

MEB ve devlete yönelik öneriler

Öğretmen ve öğrenci görüşlerinden hareketle devlet ve MEB ile ilgili önerilerin; “Mülteci ve Göçmen Politikası”, “Maddi Yardım”, “Öğrencilerin Denklüğünde Standartlar”, “Öğrencileri Dağıtırken Standartlar Getirme”, “Uygun Program ve Materyal”, “Düzey Belirleme Sınavı Yapma”, “Türkçe Eğitim Kursları Düzenleme”, “Okullara Çok dilli Psikolog ve Rehber Öğretmen Atama”, “Depodaki Öğretmenleri Değerlendirme”, “Üniversitelerle İş birliği”, “Çevrenin Bilinçlendirilmesi” olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, aşağıda ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Mülteci ve göçmen politikası

Görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda devlete getirilen önerilerden mülteci ve göçmen politikası oluşturmanın önemine dikkat çekilmiştir. Türkiye'nin yabancı uyruklu insanlar için bir politikası olmadığını, bunun da yaşanan sorunlarda önemli bir etken olduğunu belirten üçüncü sınıf öğretmeni Ö3, bu konu hakkındaki düşüncelerini ve devlete önerilerini şu şekilde anlatmıştır:

Eğer bir ülke, mülteci kabul ediyorsa, öğrencileri oraya buraya dağıtmak yerine, onlara göre bir eğitim sistemi geliştirilip, ilk önce Türkçe öğretilmeli, ülkeye ekonomisi bozuk insanların gelmesinden önce ülkemize bir şeyler katan insanların gelmesinin daha önemli hale getirilmesi lazım... Daha bilinçli, eğitilmiş insanların gelmesi daha iyi olur. Amerika gibi ülkeler, ülkeye kabul edeceği insanlar için ne kadar çok özellik istiyor, üniversiteler Toefl belgesi, referans mektubu filan istiyor, pek çok ülke böyle... Biz neden ülkemiz açısından böyle politikalar

uygulamıyoruz! Ciddi bir politika eksikliği var, bu da eğitime yansıyor. Son yıllarda bu çocuklar, bu yabancı insanlar iyice arttı, devlet bir politika oluşturmalı acilen diye düşünüyorum.

Elde edilen veriler sonucunda, yaşanan sorunların çözümü için devletin bir göçmen politikası oluşturması gerektiği, bu politika kapsamında MEB ile gerekli iş birliğinin yapılıp, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimleri için düzenlemelerin yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

Maddi yardım

Görüşlerden elde edilen bir diğer önerinin ise devletin yabancı uyruklu öğrenci ve ailelere maddi yardım sağlaması olduğu tespit edilmiştir. Deneyimli ve duyarlı bir öğretmen olduğu gözlemlenen ikinci sınıf öğretmeni Ö14, yabancı uyruklu öğrenciler ve ailelere yapılması gereken maddi yardımları belirtirken, devlete yönelik önerilerini “*Devlet aile ve öğrencileri madem ülkeye kabul ediyorsa, onların ülkemizin her koşulundan faydalanması ve insanca yaşamasını sağlaması gerekli diye düşünüyorum.*” şeklinde ifade etmiştir.

Elde edilen bulgular kapsamında, devletin yabancı uyruklu öğrenciler ve ailelerin hayatlarını sürdürebilmeleri ve öğrencilerin eğitim masrafları için gerekli maddi yardımları sağlamanın gerektiği vurgulanmaktadır.

Denklik konusunda standartlar

Elde edilen verilerden hareketle, öğrencilerin yaşadığı sorunların çözümüne yönelik öğretmen görüşlerinden birinin de devletin bu öğrencilerin denkliklerinde standartlar getirmesi olduğu ifade edilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin, Türkiye’de eğitime başlarken öğrencinin denkliği konusunda belirli bir sistem ya da yasa olmadığı için öğrencilerin sorun yaşadığını belirten ikinci sınıf öğretmeni Ö13, MEB ve devlete önerilerini ve tespitlerini şu şekilde aktarmıştır:

Bu çocuklar direk alıp, üçüncü, dördüncü sınıfa vermemeleri için Okul Müdürü'müze ve Milli Eğitim Müdürlüğü'ne isteklerimizi bildirdik. Birinci sınıf eğitimi, okuma- yazma ve Türkçe dersleri verilmesini istiyoruz. En azından birinci dönemi böyle geçirdikten sonra, düzeylerine göre sınıflarının ayrılmasını istiyoruz ve bunun çözüm olabileceğine inanıyoruz. Devletimiz de denklik verirken bu çocuklara biraz daha “şeffaf” olmalı ve belirli standartları yerine getirmeli diye düşünüyorum.

Araştırmanın bulgularına göre, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre eğitim alabilmesi ve olası yaşanılabilir sorunların giderilmesi için devlet ve MEB'in öğrencilere vereceği denklikte standartlar getirmesi ve bu doğrultuda öğrencilerin okullara kaydının yapılması gerektiği önerilmiştir.

Öğrencileri dağıtırken standartlar getirme

Görüşlerden elde edilen bir diğer önerinin ise devletin yabancı uyruklu öğrencileri okullara dağıtırken standartlar getirmesi olduğu tespit edilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin hep aynı okullara çok fazla sayıda dağıtılmasından kaynaklanan sorunlar olduğunu belirten ve bu bahsedilen okullarda uzun süredir görev yapan ikinci sınıf öğretmeni Ö4, yaşanan sorun ile ilgili olarak MEB'e şu önerilerde bulunmuştur:

En büyük sıkıntı bu öğrencilerin Eskişehir'de hep aynı okulda toplanmaları... Bu çocuklar, temelden başlatılacak, yaşa bakmadan birinci sınıfa alacaksın onları, okuma-yazmayı öğrenecek, ancak öyle üst sınıflara vereceksin. Bizim okulumuzda elli, altmış tane yabancı uyruklu var.... Pasaport dairesi, Emniyet vb. yabancı uyruklu insanların ihtiyaçlarına yönelik kurumlar bu mahalle içinde yer alıyor diye sanırım hep bizim okullara öğrenciler veriliyor. Çok zorlanıyoruz böyle olunca da, karmaşık bir okul ortamı oluyor. Öğrenciler açısından daha iyi bir eğitim verilebilmesi ve öğretmenlerin bu sorunlara maruz kalmamaları için MEB bu öğrencileri hep aynı okullara vermemeli diye düşünüyorum.

Elde edilen verilere göre, yabancı uyruklu öğrencilerin belirli okullara yığılmaması ya da bu öğrenciler için ayrı okulların belirlenmesi ve öğrencilerin okullara dağıtımında sistematik bir düzenleme yapılması önerilmektedir.

Uygun program ve materyal

Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde öğrencilerin seviyelerine göre uygun program ve materyal kullanılmamasının sorun yarattığını belirten üçüncü sınıf öğretmeni Ö18 bu konu ile ilgili olarak yaşanan sorunları ve önerileri şu şekilde belirtmiştir:

Yabancı uyrukluların ihtiyacına yönelik bir kitap bile kullanamıyoruz. Sadece defter, kalem, hikâye kitabı gibi materyallerimiz var. Ben Türk öğrencilerim ile üçüncü sınıfın programına göre eğitime devam ediyorum, bu çocuklar için programımızı uygun görmüyorum; çünkü çocuklar hiç Türkçe bilmiyorlar ve program onları yok sayan bir şekilde oluşturulmuş. Bu çocukların varlığı göz önünde bulundurulmalı ve onlar için program oluşturulmalı ve kitapları onlara uygun olmalı.

Yukarıda ifade edilen görüşler sonucunda, öğrencilerin eğitimlerinde yaşadıkları sorunların çözüm önerilerinde, devletin bu öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir öğretim programı oluşturması ve öğrenci seviyelerine göre ders kitapları hazırlanması gerektiği önerilmektedir.

Düzyer belirleme sınavı yapma

Öğretmenlerden elde edilen görüşler doğrultusunda, devlete yönelik önerilerden birinin öğrencilere düzyer belirleme sınavı yapma olduğu ifade edilmiştir. Sınıfında bir Bulgaristanlı öğrencisi bulunan ve çocuğun sınıfa dönem sonunda gelmesi ile birlikte uygun bir düzyere göre eğitime başlamadığını ve sorunlara neden olduğunu belirten birinci sınıf

öğretmeni Ö2, devlete ve MEB'e öğrencilere seviye tespit sınavı uygulamaları ile ilgili olarak şu önerilerde bulunmuştur:

Keşke düzey belirleme sınavı olsa, bu çocuk 6 yaşını bitirmiş, bizim okulun anaokulundan başlatılsaydı, onu da söyledim anneye, "hem çok geç geldiniz hem Türkçe sorunlarımız var ", 1 yaş geriden gitsin diye. Anaokulunda kurallarımızı öğrenir, okuma yazmaya hazırlık alırdı. Ama okul idaresi " I. sınıftan başlatacağız." dedi. Bizim eğitim sistemimizle aynı değil, I yıl geriden başlatılmalıydı. Dil bilmedikleri için konuları birlikte işleme fırsatımız olmadı. Bu çocuklar, düzey belirleme sınavları ile eğitim ortamına katılsalar hiçbir sorun olmazdı.

Elde edilen veriler sonucunda, yaşanan sorunların çözümünde, devletin ve MEB'in hiç Türkçe bilmeyen ve az bilen öğrencilerin belirlemesi, öğrencilerin seviyelerine göre denklik vermesi, okula başlatması gerektiği önerilmektedir.

Türkçe eğitim kursları düzenleme

Görüşlerden elde edilen bir diğer önerinin ise devletin yabancı uyruklu öğrenci ve ailelere Türkçe kursları düzenlemesi olduğu ifade edilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenmeleri ve sorunların giderilmesi için devletin ve MEB'in Türkçe kurslar düzenlemesi gerektiğini düşünen üçüncü sınıf öğretmeni Ö12, şu önerilerde bulunmuştur:

Devlet mi MEB mi bilmiyorum ama birisi bu yabancı uyruklu insanların Türkçe sorunu için bir uygulama yapmalı. Çünkü ara sınıflara veriyorlar çocukları, öğretmen programı mı öğretsin bu öğrencilerle mi ilgilensin, mümkün değil. Ben diyorum ki saat 15:00'ten sonra mesela aile bu çocukları, dil öğreten belirlenen merkezdeki bir okula götürse, devlet bunu planlayabilir, çok da zor bir iş değil bence. Hem aile hem çocuklar için Türkçe kurslar düzenlese... Eskişehir gibi küçük bir yerde bir, iki okulda yapılabilir bu proje... Din Kültürü öğretmenleri, Arapça bilen öğretmenler görevlendirilerek, Türkçe öğretimini gerçekleştirecek kurslar düzenlenmeli.

Elde edilen veriler sonucunda, öğrencilerin ve ailelerinin yaşadığı sorunların giderilmesi için yabancı uyruklu öğrencilere ve ailelerine yönelik Türkçe kurslar düzenlenmesi gerektiği önerilmektedir

Okullara çok dilli psikolog ve rehber öğretmen atama

Elde edilen verilerde öğretmenlerin çözüm önerilerinden birinin ise okullara çok dilli psikolog ve rehber öğretmen atama olduğu görülmüştür. Bu konu ile ilgili araştırmacının sorunların çözümüne yönelik önerileriyle ilgili soruları kapsamında dördüncü sınıf öğretmeni Ö10 görüşlerini ve önerilerini şu şekilde dile getirmiştir:

Bir kere bu çocukların başka bir okulda eğitim görmesi gerekiyor yani bu okullarda değil de başka bir öğretmen gözetiminde, uzman bir öğretmenle eğitim verecek öğretmenlere ihtiyaç var. Okul içinde bu öğrenciler ayrı bir sınıfa toplanabilir. Bunlarla birebir ilgilenmek gerekiyor ya da hem Arapça hem de Türkçe bilen birinin bunlara özel ders vermesi gerekiyor. Rehber öğretmenler de bu sürece eşlik ederek, bu çocukların eğitime ve çevreye adaptasyonuna yardımcı olmaları gerekiyor. Aynı zamanda da dil öğretmenleri paralel çalışmalı; sınıf öğretmenleri ile olacak iş değil!

Araştırmanın bulgularına göre, yabancı uyruklu öğrencilerin gerek genel gerekse de eğitim sorunlarının önüne geçilmesi ve farklı bir ülke ve eğitim sisteminde pek çok ihtiyacı olabilecek bu öğrencilere yardımcı olabilecek yabancı dil bilen psikologların, rehber ve uzmanların devlet ve MEB tarafından atanması gerektiği ile ilgili öneriler getirilmektedir.

Depodaki öğretmenleri değerlendirme

Öğretmen görüşlerinden elde edilen verilere göre devlete yönelik önerilerden birinin de MEB'in depodaki öğretmenleri değerlendirmesi olduğu ifade edilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları sorunların çözümü için MEB' in depodaki

öğretmenler olarak tabir edilen henüz resmi kurumlara atanmamış, mesleki eğitimini ve formasyonunu almış öğretmenlerin gönüllü olarak ya da görevlendirilerek yabancı uyruklu öğrencilere Türkçe öğretimi vermesi ile sorunların çözülebileceğini düşünen üçüncü sınıf öğretmeni Ö11, şu önerilerde bulunmuştur:

Gönüllü bir öğretmen ilgilenebilir bu çocukların Türkçe öğrenmesinde. Ne bileyim bir sürü boşta öğretmen var, onlar atanabilir. Bu tür çocuklarla onlar çalışabilir. ... Bir sürü boşta depo öğretmeni var, onlar Halk Eğitimde öğretim tekniklerini öğrense iki ayda filan bu çocuklar için görevlendirilseler sorunlar çözülür. Depoda bir sürü öğretmen var, ekstra birkaç sınıfta toplanır aslında bunlar diye düşünüyorum.

Araştırmada görüşlerine başvuru alan öğretmenler, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimlerinde verim sağlanması ve sorunların engellenmesinde ihtiyaç duyulan öğretmen açığının kapatılması için ilgili mercilerin depodaki öğretmenlere uygun eğitimleri verip, onları değerlendirmesi ile ilgili öneride bulunmuşlardır.

Üniversiteler ile iş birliği

Çalışmanın verilerinden hareketle, öğretmenlerin sorunların çözümüne yönelik devlete getirdikleri önerilerden birinin üniversiteler ile iş birliği yapılması olduğu tespit edilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı sorunların önlenmesinin ailelerin de eğitime dâhil edileceği projeler ile sağlanabileceğini düşünen ikinci sınıf öğretmeni Ö14; *“Muhakkak aileler de eğitime dâhil edilmeli. “Okullar Hayat Olsa Projesi” ve “Halk Eğitim” gibi kuruluşlarla bu sağlanabilir. Kesinlikle Milli Eğitim bir proje hazırlamalı. Üniversiteler bir proje hazırlasa, bu çocuklara Türkçe öğretilse, sorunlar ortadan kalkar diye düşünüyorum.”* ifadeleri ile önerilerini dile getirmiştir.

Araştırmada görüşlerine başvuru alan öğretmenler tarafından, yaşanan sorunların çözümü için devletin ve MEB'in üniversiteler ile iş birliği yapıp, gerekli projeleri yapması önerilmektedir.

Çevrenin bilinçlendirilmesi

Görüşlerden elde edilen bir diğer önerinin ise yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimlerinde yaşadıkları sorunların çözümü için çevre bilinçlendirilmesi olduğu görülmüştür. Yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları sorunların giderilmesinde yapılması gereken bir uygulamanın da devletin ve MEB'in çevrenin bilinçlendirilmesi konusunda çalışmalar yapması olduğunu belirten üçüncü sınıf öğretmeni Ö18, düşüncelerini *“Anne babaların mahallelerde yabancılara bakış açısı, öğretmenin bakış açısı ile paralel gidiyor. Eğer öğretmen, öğrenciyi kabul etmişse, çocuklar da onları kabul ediyorlar. Ama çocuk dışlanmışsa, öğrenciler de onları dışlamaya müsaitler. Bir proje hazırladık, velileri de dâhil etmek için: “Arap Yemekleri” hakkında. Bu sayede velileri kaynaştırmak ve yabancılara olan önyargıyı kaldırmak istedik. Onların da çevre ve toplumla kaynaşmaları sağlanmalı.”* şeklinde önerisini ifade etmiştir.

Araştırmadan elde edilen veriler sonucunda, Türk halkının yabancı uyruklu insanlara olası olumsuz bakış açılarının giderilmesi için devlet ve MEB tarafından çevrenin bilinçlendirmesinin yapılması gerektiği önerilmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmada, Türkiye'ye gelen ve eğitime dil bilmeden başlayan öğrencilerin ve ailelerinin dil ve kültür farklılığına bağlı olarak, Türk gelenek ve göreneklerine uyum sağlama konusunda zorluk yaşadıkları ve bu olumsuz durumların öğrencilerin eğitim-öğretimlerini etkilediği ve pek çok sorun yaşandığı görülmüştür. Açık (2008), Ateşok (2016); Cığerci ve

Güngör (2016); Gürle (2012); Kasdemir (2010) ve Polat (2012)'in çalışmalarında da ortama uyum sağlamaya çalışan yabancı uyruklu öğrencilerin dil ve kültür farklılığı nedeniyle başta eğitim olmak üzere pek çok alanda sorun yaşandığı görülmektedir.

Polat (2012)'in çalışmasında, öğrencilerin ana dilleri ve kültürel farklılıkları nedeniyle akademik başarılarının düşük olduğu, eğitim sistemine uyum sağlayamadıkları, etkinlik ve beceri derslerine katılmadıkları, anlamada zorluk yaşadıkları, ödev ve sorumlulukları yerine getiremedikleri görülmüştür. Ciğerci ve Güngör' ün (2016); Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş'ın (2016) yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin öğrencilerin ile iletişim kurmada zorlandığı, disiplin problemleri yaşandığı, ödev ve sorumlulukların yerine getirilmediği ve öğrencilerin akademik olarak başarısız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arı (2010) araştırmasında, yabancı öğrencilerin tüm derslerde anlatılanları anlamakta zorlandıkları, Yol (2011) ise araştırmasında, öğrencilerin okulda istenilen seviyede başarılı olamadıkları, yaşanan ülkenin öğrencileri ve diğer yabancı öğrencilerle karşılaştırıldığında; okuldaki mezuniyet oranlarının oldukça düşük olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Green (1998) ise çalışmasında, yaşadıkları toplumun dilini yabancı dil olarak öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin diğer çocuklardan standart testlerde daha düşük akademik sonuçlar aldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda araştırmanın bulgularında oluşturulan ana ve alt temalarında elde edilen bulguların alanyazın ile birebir örtüştüğü görülmektedir. Kanu (2008) ve İshida vd. (2016) mülteci/göçmen öğrencilerinin eğitimlerinde yaşadığı sorunları belirlemeyi amaçladığı çalışmalarında öğrencilerin en çok akademik anlamda sorun yaşadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda araştırmanın alanyazında yer alan araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü; fakat bu çalışmada yaşanan sorunların sadece “*akademik başarı*” ya odaklanmak yerine yaşanan sorunları derinlemesine incelemesi açısından belirtilen araştırmalardan daha kapsamlı olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmada, ilkokul çağındaki çocukların farklı bir kültürle ve eğitim sistemiyle karşılaştıklarında, kendilerini ifade etme, arkadaşları ve öğretmenleriyle iletişim kurma, dersleri anlama konularında sorun yaşadığı ve akademik açıdan yaşıtlarına göre başarısız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Arı (2010), Kasdemir (2010) ve Topcuoğlu (2012) ise çalışmalarında, öğrencilerin iletişim kurma yönünden oldukça önemli sorunlar yaşaması, okulda yaşanan sorunları okul idaresine aktaramamaları, dersleriyle ilgili sorunları öğretmenlerine danışamamaları, sınıf arkadaşlarıyla iletişim kuramamaları gibi iletişimsel sorunlar kapsamında öğrencilerin eğitimlerinin sekteye uğradığını belirtmiştir. Polat (2012) çalışmasında, yabancı uyruklu öğrencilerin, dil, anlama güçlüğü, kendini ifade etme, eğitim sistemi farkından kaynaklanan durumlar, Türkçe öğretimi ve öğrenimi, uyum, okul aile iletişimsizliği ve rehberlik gibi konularda sorun yaşadıklarını tespit etmiştir. Bu kapsamda çalışmanın alanyazında yer alan sorunlar açısından uyumlu olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmada öğretmenlerin meslektaşlarına ve okullara, öğrenciler ve aileleri ile iletişim kurulması, öğrencilere ilgi göstermesi ve onlara uygun sınıf ortamının sağlanması, öğrencilere eğitim verilirken uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması yönünde öneriler getirdikleri görülmüştür. Arı (2010) araştırmasında, sorunların çözümüne yönelik olarak kitap etkinliklerinin artırılması, öğrencilerin öğrenme biçimlerinin farklı olduğu göz önünde bulundurularak görsel, işitsel vb. araç-gereç kullanmaya önem verilmesinin gerektiğini vurgulamıştır. Yol (2011) ise araştırmasında okulun aileler ile iş birliği içinde olması, ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının tespit edilmesi, onlara yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Derman (2010) da kendi içine kapanık gruplar hâlinde yaşamını sürdüren öğrencilerin okuldaki diğer öğrencilerle ve halkla sosyal ilişkiler kurmasının sağlanması gerektiği önerisinde bulunmuştur. Bu bağlamda, çalışmada alanyazında belirtilen araştırmalar ile öneriler açısından benzer bulgulara ulaşıldığı görülmektedir.

Araştırmanın ailelere yönelik öneriler ile ilgili bulgularında, ailelerin Türk kültürünü ve Türk eğitimini kabullenmesi, çocuklarına ilgi göstermeleri, öğretmenlerle iletişim kurması ve Türkçe kurslara katılmasıyla ilgili önerilere ulaşılmıştır. Arı (2010), Yılmaz (2005) ve Yol (2011) da araştırmalarında, ailelerin okulla iş birliği içinde olması, öğretmenlerle görüş alışverişi yapması, ailelerin ve öğrencilerin farkındalık düzeylerini arttıracak kültürel etkinliklerin yapılması yönündeki önerilerde bulunmaları, bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Öğretmenlere ve okullara öneriler kapsamında ise sınıf öğretmenleri yabancı uyruklu öğrenciler için ayrı sınıflar açılması ve uygun öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmasını önermiştir, Polat (2012) çalışmasında öğrencilerin ayrı sınıflarda eğitim görmesi ve öğrencilere yönelik program ve kitap hazırlanması gibi öneriler olduğunu tespit etmiştir. Kamalova ve Zakirova (2016) çalışmalarında göçmen öğrencilere yönelik programların geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu kapsamda araştırmanın öneriler ana temasının alanyazında yer alan bulgular ile birebir örtüştüğü görülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, yapılan çalışmaların daha çok ilkökul düzeyinden daha büyük bir yaş grubu ile ilgili olduğu ve hedef kitlenin daha çok Suriyeli öğrenciler ile kısıtlı kaldığı görülmüştür. Türkiye’ de yaşayan ve eğitim gören ilkökul öğrencileri üzerine yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır ve bu alanda yapılan çalışmalarda, öğrencilerin eğitimlerinde yaşadıkları sorunların temel nedenlerine ve MEB ve devlete yönelik herhangi bir öneriye yer verilmemiştir. Bu kapsamda MEB ve devlete yönelik şu önerileri getirmek mümkündür:

- Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde yabancı uyruklu öğrenciler için ayrı bir birim açılarak öğrencilere misafir öğrencilik statüsü yerine, karne ve diploma hakkının tanınması sağlanabilir.

- Yabancı uyruklu öğrencilerin okullara dağıtımlarında ve öğrenci denkliklerine bazı standartlar getirilerek öğrencilerin sadece belirli okul ve sınıflarda toplanması engellenebilir.
- Öğrencilerin Türkçe seviyelerine uygun sınıflarda eğitim-öğretim görebilmesi için öğrencilere seviye belirleme sınavları yapılabilir.
- Dönem başında okula başlama fırsatı olmayan ve özellikle ilk okuma-yazma açısından yetersiz öğrenciler belirli bir süre birinci sınıfta eğitim görebilir ya da bu öğrenciler için derslerden sonra Türkçe kursları düzenlenebilir.
- Öğrencilere uygun Türkçe dersi öğretim programı ve okula uyum programları geliştirilebilir.
- Öğrenciler için daha çok görsel içeren materyaller sağlanabilir.
- Bazı illerde Halk Eğitim ya da Sosyal Toplum Kuruluşları' nın gerçekleştirdiği Türkçe dil kursları standart bir program dahilinde uygulanarak ülke genelinde yaygınlaştırılabilir.
- Aileler için Türkçe öğretim kursları düzenlenerek ailenin de eğitim-öğretime katılımı sağlanabilir.
- Ailelerin okullarla iş birliği yapabilmesi ve çocuklarının eğitimlerinde daha fazla söz sahibi olabilmeleri için ailelere yönelik seminerler ve okul etkinlikleri düzenlenebilir.
- İletişim ve uyum problemleri yaşayan yabancı uyruklu öğrencilere yönelik rehber öğretmenler görevlendirilebilir.
- Okullarda Arapça ve İngilizce bilen rehber öğretmenler görevlendirilerek öğrencilere danışmanlık yapmaları sağlanabilir.

- Ücretli öğretmenler, depo öğretmenleri vb. öğretmenler ülke genelinde görevlendirilerek okul saatleri dışında öğrencilere ve ailelerine Türkçe dersleri verilebilir.
- Türk aileler ve yabancı uyruklu öğrenci velilerin kaynaşması ve çevrenin bilinçlenmesi için seminerler ve etkinlikler düzenlenebilir. Üniversiteler ile iş birliği yapılarak okullarda konferans ve toplantılar düzenlenebilir.
- Sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenlere ikinci dil ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusunda kurslar düzenlenebilir.
- Türkçeyi toplum dili ve yabancı dil olarak öğrenen yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerine yönelik ihtiyaç analizi çalışmaları yapılabilir.
- Yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri kapsamında ailelerin de görüşlerinin alındığı araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Açık, F. (2008). *Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretilirken karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu, Doğu Akdeniz Üniversitesi.
- Alaca, F. (2011). *İki dilli olan ve olmayan öğrencilerde okul yaşam kalitesi algısı ve okula aidiyet duygusu ilişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Arı, Ş. (2010). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde ilköğretimin ikinci kademesinde öğrenim gören yabancılara Türkçe öğretimi üzerine bir değerlendirme* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başak, C. (2011). *Mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenler*. Ankara: Sonsöz Matbaacılık.

Bogdan, R. & Biklen, S. K. (1997). *Qualitative research for education*. Boston, MA: Allyn & Bacon.

Çiğerci, F. M. & Güngör, F. (2016). The problems encountered by the foreign primary school students from the perspectives of classroom teachers (Bilecik sampling). *Journal of Education And Future*, 10, 137.

Çalık, T. & Sezgin F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 7(20), 441-453.

Derman, S. (2010). Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğreniminde karşılaştıkları sorunlar. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29, 227- 247.

Duban, N. & Küçükylmaz, E. A. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi özyeterlik inançlarının arttırılabilmesi için alınacak önlemlere ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 2.

Er, O., Biçer, N. & Bozkırlı K. Ç. (2012). Yabancılara Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların ilgili alan yazını ışığında değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 1, 51-69.

Green, J. P. (1998). A meta- analysis of the effectiveness of bilingual education. *The Public Policy Clinic of The Department of Government, University Of Texas At Austin*.

Gürle, N. Ş. (2012). *İstanbul' da refakatsiz sığınma ve mülteci çocukların karşılaştıkları sorunlar ve uygulamalar* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ishida, K., Nakamuro, M., & Takenaka, A. (2016). The academic achievement of immigrant children in Japan: An empirical analysis of the assimilation hypothesis. *Educational Studies In Japan*, 10, 93-107.

- Kamalova, L.A. & Zakirova, V. (2016). Peculiarities of teaching the Russian language to children of immigrants. *IJESE*, 11, 1657-1669.
- Kanu, Y. (2008). Educational needs and barriers for African refugee students in manitoba. *Canadian Journal of Education*, 31(4), 915.
- Kasdemir, B. (2010). *Türkiye' de sığınma hareketi Eskişehir örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A., & Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 34-42.
- Polat, F. (2012). *Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Saban, A. (2006). *Lisansüstü öğrencilerin nitel araştırma metodolojisine ilişkin algıları*. 15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Muğla Sıtkı Tarancı Üniversitesi.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü., & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 208-229.
- Topcuoğlu, R. (2012). *Türkiye' de göçmen çocukların profili, sosyal politika ve sosyal hizmet önerileri hızlı değerlendirme araştırması*. Ankara.
- Uyar, Y. (2007). *Türkçe öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, S. (2014). *Yurt dışında yaşayan Türk çocukları için Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretim programı inceleme ve değerlendirme raporu*. Fransa.

Yol, A. (2011). Yurtdışındaki Türk çocuklarına Türkçe öğretimindeki sorunlar. *Academic Student Journal of Turkish Researches*, 1.

Extended Summary

Requirements of the today and conditions such as globalization have increased the interaction of nations with each other; nonetheless being Turkey's developing and prosperous country, and favorable environment inasmuch as the other countries has led to migration for various reasons from many countries, ethnics, religion who have got adverse conditions in their own countries, ethnic, religion (Başak, 2011). Throughout history, there has been straight interaction between the individual and society. Today, with globalization, social and cultural communication connections have gained a top level of intensity. This led to composing of the homogeneity and increasing heterogeneity in many areas (Çalık and Sezgin, 2005).

With the including in foreign students to education increasingly the fact that foreign students has begun to show in education, communication and interaction between cultures has become inevitable in this direction. In addition to be the most important implement that can be used in the protection and development of cultures, all countries transmit their cultural values and national identities to new generations through education. The successful implementation of education depends on analyzing the behaviors that will be given to the individuals and gain the desired behaviors. Therefore, it is necessary to organize the appropriate education environment, make regular guidance for changing student behaviors and control the systematically and reliably the extent to which the targeted behaviors are realized (Uyar, 2007).

Purposes of the foreigner students having been in Turkey and training range have a foreign education for children in Turkey. The start of training students in Turkey, it can be their choices, often it stems from the arrival of a compelling reason. In Turkey, which being seen a step or station until being accepted to the various countries, students are accepted to the schools without future and education plans. Foreign students who are faced with a different educational system from their countries are taken directly into classes according to their ages and therefore they are undergoing an interim period in which they are inadequate in

communication with their teachers, classmates and near surroundings. Without look for Turkish level of the student, being given accreditation interim period and classes the majority of these unable to speaking Turkish students has led to many problems in terms of teacher, Turkish students, foreign nationals and foreigners, Ministry of National Education and state politics. Undoubtedly, the most victims of this process are foreign students.

It is inevitable being problems in this issue in the Turkish education system which does not have the necessary program and course material for the foreign students. The fact that the Turkish language teaching programs are not prepared according to the mother tongue, age, education level and culture of the foreign students are the most important problems. In addition to this, the methods and materials used don't respond to the needs of the students and many deficiencies are also an important source of problems (Er, Biçer and Bozkırlı, 2012; Polat, 2012). Our educational systems developing education policy for the foreign students is insufficient in terms of the quality and quantity is expressed by the teachers and parents. When it is considered that education is related not only to socialization but also to humanization; in order to being corresponded students' needs and being solved the problem, firstly students need to learn Turkish well, which is the language of the society they live in (Arı, 2010; Parekh, 2002).

In terms of foreign children who settled in Eskişehir, basis of the problem consists of the training Turkish students who are native speakers of Turkish and foreign students who learn Turkish as a foreign language on the same program, materials and teaching methods in the same environment. The absence of a leveling test that measures the level of Turkish language skills and the absence of special practices in our curricula for these individuals causes the students unable to use the Turkish language effectively. In this context, students various concerns in social life during their stay in Turkey, they can't access benefits as stipulated in the curriculum, can't understand contents of the course, can't express themselves in written and verbal.

All these negativities affect the academic achievements of the foreign students also in the negative; because although bilingualism is seen as a wealth for the individual, especially bilingualism which is experienced by individuals who are trained to learn the language of the society in which they live, and who are directly trained on this level, is a big problem in education and social life beyond the benefits it provides. The second language that is acquired during the school period on a mother tongue that is learned only from the family environment and not supported by the necessary academic education can cause the linguistic problems of

the individual (Alaca, 2011; Kelaga, 2005; Smith and Domico, 1996). When the literature is examined, it is seen that the studies carried out are mostly related to a larger age group than the primary school level and the target group is mostly restricted to the Syrian students (Derman, 2010; Basak, 2011; Polat, 2012; Topcuoğlu, 2012; Sarıtaş et al.2016). There is almost no study that is interested with the foreign primary school students who live and train in Turkey and the studies don't contain of the fundamental reasons of the problems and proposals of the Ministry of Education and the state (Ciğerci, and Güngör, 2016; Er et al., 2012; , Polat, 2012; Rumble, 2012; Özer et al., 2016, Sarıtaş et al.). It is thought that research is important in terms of bringing out educational problems of the foreign students and providing solutions of these problems, being gain a perspective, being taken the necessary precautions.for educators, parents and policy makers.